

KOOLINOORTE ARHITEKTUURIKONKURSS 2021

„Minu unistuste piirimaastik“

Ikla piiriala

Hea õpetaja ja juhendaja!

Olete tutvumas seitsmenda üle-eestilise koolinoorte arhitektuurikonkursi sissejuhatava juhendmaterjaliga. Oleme seni saanud lahendusi nii konkreetsetele ja täpselt piiritletud kohtadele kui ka abstraktsemalt piiritletud ruumile. Eelmistel aastatel on noored pakkunud põnevaid ruumilisi lahendusi teemadel: Tallinna Linnahalli katusemaastik, Tartu jõeäär, Paide keskväljak ning varasemalt unistuste koolimaja, koolihoov ja kodutänav. Sel korral pakume noortele arhitektuurselt ja ruumiliselt lahendamiseks väga spetsiifilise funktsiooniga ruumi – **Ikla piiriala**.

Konkursi ülesandega soovime panna õpilasi märkama ja mõtlema meid ümbritsevast keskkonnast laiemalt ning anda neile võimalus meid ümbritseva ruumi loomisel ja kujundamisel kaasa mõelda. Ühtlasi loodame, et konkursil osalemise kaudu muutuvad nad ruumi suhtes ka edaspidi tähelepanelikumaks ning julgevad vajadusel oma arvamust avaldada (nt linnaplaneerimises osaleda). Mida rohkem inimesi ruumiteemadest huvitub ja ruumiloomes kaasa räägib, seda kirjum, mitmekülgsem ja kasutajasõbralikum ruum üheskoos luuakse.

Käesolev materjal annab lühida ülevaate konkursiga seonduvatest teemadest, kus on ka viited täiendavale materjalile ning lõpus mõned väikesed lisaülesanded, mida „soojenduseks“ ehk enne Ikla piiriala ideekavandit teha. Materjali võib kasutada nii ettevalmistuseks konkursist osavõtul kui ka üldisemalt ruumi käsitlemiseks koolitundides (ruumiõppeks). Lisaks leiab meie kodulehelt www.nooredarhitektid.ee ka eelmiste aastate materjali teiste põnevate teemade, näidete ja mõttesuundadega.

Põnevat koolitundi ja edu konkursil osalemisel!

IKLA PIIRIMAASTIKU PROJEKT

Konkursi eesmärk on pakkuda uusi põnevaid lahendusi Ikla piiripunktile Via Baltica ja selle vahetus läheduses asuva maa-ala korrastamiseks ja taasmõtestamiseks, võttes arvesse piiripunkti ja -ala kui maastikutähtse väga spetsiifilist monofunktsionaalsust. Alates Schengeni viisaruumiga ühinemisest, on Euroopa piiripunktid enamasti pelgalt läbisõidualad, reeglina jupp tühermaad, millel asuvad kunagise piiripunkti hooned ja tähised sissesõiduriigis kehtivatest liikluspiirangutest.

Milline aga võiks olla meeldiv piiriala - värav Sinu kodu- ja naaberriigi vahel? Kui oled külastanud näiteks Venemaad läbi Narva piiripunkti, siis saad ettekujutuse, kuidas Euroopa suunal varem piiriületus toimus. See võis olla võrdlemisi aeganõudev tegevus - palju autos või bussis ootamist, kuni vajalikud templid piiriületuseks olid passi sisse löödud. Tänapäeval aga sõidame piirist üle ja sellest, et oleme teise riiki sisenenud, saame maastikul aimu peaaesjalikult muutunud liiklusmärkide järgi. Kas siin ei võiks aga olla mõni puhkekoht või läbimõeldum viis riigi tutvustamiseks?

Arvestades, et Eesti Piirivalve endist piirihoonet enam ei kasuta, samuti on vähenenud ka piiriülesed veoautode järjekorrad, annab see hea võimaluse erinevate funktsioonide - parkimine, puhkekohad, riigi tutvustamine, toitlustamine jne. - ülevaatamiseks ja ümberhindamiseks, et tekiks õdusam riigi värav ning tervitus nii koju naasjatele kui ka Eestit külastajale. Mõelgem kasvõi Tallinna Lennujaamale, mida on esile tõstetud kui üht õdusamat lennujaama maailmas.

Tähtis on lasta mõtetel vabalt lennata, head ideed võivad olla ka esmapilgul teostamatud!

VÕISTLUSALA

Konkursiala on Ikla piiripunkt ja seda ümbritsev maa-ala (vt joonis 1). Ikla piiripunkt asub Pärnumaal Ikla külas Via Baltical Eesti-Läti piiril. Ikla-Ainaži, Eesti-Läti piiri piiripunkt valmis tehniliselt 1998. aasta juuni lõpus. Alates 2007. aastast, mil Eesti ühines Schengeni viisaruumiga, puudub tavaolukorras piirikontroll. Lühidalt Ikla piiripunkti ajaloost saab lugeda Pärnu Postimehe külalugude veergudelt¹.

Joonis 1. Võistlusala. Allikas: Maa-ameti Geoportaal

Vanas Eesti Piirivalve hoones tegutseb praegu Via Ikla, mis pakub vahepeatust Via Baltical liiklejaile. Siin on olemas parkla, pood, hostel, toitlustus ja välilaudadega puhkeala² (vt. joonis 2).

Viimase paari-kolme aasta jooksul on Eesti-Läti piiriületusega seostunud alkoturism, millest inspireerituna on sündinud ka suvelavastus³. Samuti võib leida sotsiaalmeediast nuppeid, mis annavad edasi hoiakuid Ikla väliruumi osas (vt. juuresolevat kuvatõmmist Twitterist). Samuti on piiride ja piiriületuse küsimused üles kerkinud koroonapandeemia taustal. Kõik sellised tähelepanekud annavad kindlust, et praegune Ikla

¹ <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=parnupostimees20160819.2.12.1>

² viaikla.ee

³ <https://prempo.ee/uudis/ikla-piiripunkti-lahedal-etendub-lati-alkorallist-inspireeritud-must-komoodia/>

piiriala vajab uuenduskuuri ja oluliste tähenduste - riigi ja kodu värav - taasmõtestamist. Kas piiriala peab olema tühermaa või võiks see olla kuidagi teistmoodi märgiline maastik?

Joonis 2. Vaade Ikla piiripunktile Allikas: VIA IKLA⁴

⁴ <https://viaikla.ee/#uael-gallery-2>

OLULISEMAD OBJEKTID IKLA PIIRIALAL

Via Ikla

Joonis 3. Via Ikla toitlustus ja peatuskoht. Allikas: Via Ikla koduleht⁵

Joonis 4. Ikla piiripunkt talvel. Foto autor: M.-L. Kasvandik

⁵ <https://viaikla.ee/>

Joonis 5. Hiljuti avatud tankla. Foto autor: M.-L. Kasvandik

IDEEKAVANDIT ETTEVALMISTAV UURIMISTÖÖ

Arhitekti ja maastikuarhitekti töö oluline osa on kohapeal alaga tutvumine. Miljöö parem tunnetus ning ümbruse, inimeste liikumisteede ja tegevuste kaardistamine loob projektile vajaliku baasi. Ikla piiripunkti ja piiriala külastamine ning selle läheduses ringi uidates ruumi märkamine ja märkmete tegemine (selleks sobivad nii vabakäelised visandid, fotod, olulised märksõnad, muljed, hinnangud ja emotsioonid) võiks olla osa konkursitööst. Sellist ettevalmistust ja taustauuringut saab kombineerida ka mõne teise ainega, nt ajaloo ja ühiskonnaõpetusega. Millised on olnud ajaloolised piirid ja kuidas need muutunud on? Mida on kaasa toonud Schengeni viisaruumiga liitumine Eestile majanduslikus, kultuurilises või poliitilises aspektis? Samuti võib palju kasu olla kandva idee kujunemisloos ajalooliste fotode uurimine, vanad ajaleheartiklid või muu ajalooline materjal.

Kõige paremat infot saab siis, kui konkursialal pikemalt viibida. Jälgides, kuidas ruumi praegu kasutatakse, kust kuhu liiguvad inimesed, kust tõuseb ja kuhu loojub päike luuakse kujutelm sellest, milline võiks see ruum tulevikus välja näha. Kui vähegi võimalik, soovitame samas kohas käia erinevatel kellaaegadel ja nädalapäevadel, sest nii saab ühest kohast mitu täiesti erinevat ruumikogemust.

Kui kohapeale siiski ei jõua, soovitame kindlasti tutvuda alaga GoogleMapsi kaudu (Streetview) ning vaadata seejuures tingimata ka konkursialast kaugemale (GoogleMapsi alternatiivina võib kasutada ka Maanteeameti⁶ või Mapillary⁷ rakendust). Sidusa ruumi loomisel on alati äärmiselt oluline vaadata kaugemale, õppida tundma konteksti. Kuidas suhestub Ikla piiripunkt seda ümbritseva ruumi, Ikla küla, Häädemeeste valla või Eestiga? Kuidas võiks mõtteliselt seda siduda Lätiga? Millistes suundades avanevad vaated piiripunkti hoonele, millised vaated avanevad ümberkaudsele maastikule?

Kaarti uurides saab hea ülevaate peamistest liikumisteedest, olulisematest maamärkidest. Taustainfot tasub otsida ka veebist, näiteks erinevaid tänapäevaseid (nt Maa-ameti fotoladu) kui ka ajaloolisi fotosid, ning seda saab jällegi kombineerida mõne teise ainetunniga (materjali otsimine, analüüs, refereerimine, esitlus jms). Erinevate ajalookihtide uurimiseks on hea kasutada nt portaali Ajapaik fotorakendust, kus otsinguga piiripunkt avanevad fotod ajaloolistest piiripunktidest Eestis.

⁶ <https://tugi.maant.ee/pilt.php?key=IJwinGROaI6a-QpDWg-4tw>

⁷

<https://www.mapillary.com/app/?lat=57.873232279647965&lng=24.380570940154016&z=17&pKey=udlFtxRMaK05IGO4Fyp9Sg>

PARKIMINE

Autostumise hüppelise kasvuga on parklate rajamine ja sellega seonduvad ruumiküsimused linnaruumis - jagatud ruum, autod võtavad kergliiklejate ruumi - tihti enam konflikte tekitavaid teemasid⁸. Kellele on parkimiskohti liiga palju, kellele jälle liiga vähe. Piirialas on parkla oluline. See on esimene või viimane peatuskoht uude riiki sisenemisel. Meeles tuleb pidada, et parkimiskohti peaks olema nii autodele, veoautodele, bussidele, aga ka jalgratastele. Parklate kavandamisele tuleb aga läheneda loominguliselt. Üha enam levib praktika, kus parkimiskohad on liigendatud haljastusega. Samuti saab kasutada erinevaid katendeid, st parklad ei pea alati olema lihtsalt asfalteeritud väljad.

Teemanti park Laagri alevikus (autor TajuRuum OÜ). Allikas: TajuRuumi kodulehekülg, fotode autor Erge Jõgela⁹

Allikas: Pinterest¹⁰

⁸ Peep, M. 2010. Sõidukite parkimisvajaduse arvestamine Tartu linna planeeringutes. Tartu Ülikool

⁹ <https://www.tajuruum.eu/projektid/teemanti-park>

¹⁰ <https://www.pinterest.com/pin/362891682466731145/>

Zenith de Strasbourg kontserthalli parkla Prantsusmaal. Allikas: Pinterest

Ala kavandamisel mõtle kindlasti läbi ka see, milliseid lisategevusi võiks parklate läheduses olla - varjualune istumiseks, mänguväljak lastele, koerte jalutusplats või miski muu.

Samuti võiks tähelepanu pöörata,
kuidas on võimalik piiri ületada jalgsi -
kas siin ei võiks olla meeldiv
kergliiklejate ruum, mis jookseb
paralleelselt mootorsõidukitele mõeldud ruumiga?

HALJASTUS

Ikla piiriala on üsna üksluine teekoridor suure asfalteeritud platsiga, mida ümbritsevad nii metsa- kui põllumaa. Piiriala on oma mastaabis võrdlemisi avatud - kindlasti mängib siin rolli julgeolekuküsimus. Seega tuleb haljastuse planeerimisel kindlasti korralikult läbi mõelda kõrghaljastuse vajadus - kas ja kui palju - ning rohkem mängida erinevate põõsarühmade ja peenardega ning maastikuvormidega.

Superkileni park Kopenhaagenis¹¹

Kuidas erineva
haljastusega anda edasi
Eesti ja **Läti**
kultuuri või identiteeti?

¹¹ <https://www.dezeen.com/2012/10/24/superkilen-park-by-big-topotek1-and-superflex/>

Konteinerhaljastus

Konteinerhaljastus on hooajaline (ilu)taimede kasvatamine teisaldatavates kasvuanumates ehk konteinerites. Sageli kasutatakse konteinerhaljastust kohtades, kus õhu saastatus või mulla vähesus ei võimalda püsihaljastust. Konteinerhaljastus elavdab alasid nagu trepid, avarad terrassid ja sillutatud pinnad, tuues tihtipeale esile seeläbi muid märkamatuks jäävaid kauneid detaile. Samuti võimaldab konteinerhaljastus vahetada äraõitsenud lilled sujuvalt õitsvate vastu ning luua ajutisi kompositsioone tähtpäevade ja sündmuste puhuks, sest haljastust saab vastavalt vajadusele ümber paigutada.

TTÜ hoovilahendus (autor Kivisilla aia- ja maastikukujundus)¹²

Võru uus keskväljak (autor Stuudio Tallinn). Allikas: Võrumaa Teataja¹³

Loe lähemalt:

<http://kristmar.blogspot.com/2015/07/konteinerhaljastus.html>

Tiina Raide magistritöö "Konteinerhaljastuse praktikad katusehaljastuses. Kasutamine ja probleemid Eestis", 2017 <https://digikogu.taltech.ee/et/item/a6fd4ee7-a6f6-4043-9458-459fe3e87688>

¹² http://www.kivisilla.ee/?page_id=47

¹³

<https://vorumaateataja.ee/koik-uudised/elu-ja-kultuur/23954-lugeja-mure-kesklinna-park-keskvaeljak-voi-seminari-vaeljak-mis-on-mis>

VALGUSTUS JA LINNAMÖÖBEL

Maastiku kavandamisel on oluline roll ka valgustusel ja inventaril. Eestis on pimedat aega palju, kuid erinevad valguslahendused annavad palju võimalusi selle parandamiseks. Samas on oluline jälgida, et lisanduv valgus ei tekitaks liigselt valgusreostust.

Valgust saab lisada erinevate valgustitega - mastvalgustid, pollarid, prožektorid. Kuid samuti on võimalik integreerida valgus kujunduselementide sisse ning moodustavad ise põnevaid lahendusi. Kaasaegsemad viisid hõlmavad ka nn tarku kõnniteid, mis salvestavad päeval päikesevalgust ja öösel helendavad. Kuidas saaksid valgusega tekitada meeldiva ja sujuva sissepääsu riiki?

Jalgrattatee Eindhovenis¹⁴

Tänavavalgustuse näide¹⁵

¹⁴

https://www.npr.org/sections/parallels/2014/11/17/364136732/in-a-dutch-town-a-glowing-bike-path-inspired-by-van-gogh?sc=17&f=1001&utm_source=iosnewsapp&utm_medium=Email&utm_campaign=app&t=1576425724393

¹⁵ <https://conceptlandscape.tumblr.com/post/80702218804/withoutarooft-flinders-street-mall-by-gamble>

The Wave, Kopenhaagen¹⁶

Kõnnitee sillutisse integreeritud valgustus Hispaanias¹⁷

Linnamööbli puhul võiks tähelepanu eelkõige suunata sellele, et esmalt oleks see kasutajasõbralik ja ilmastikukindel. Ideaalne linnamööbel on multifunktsionaalne, st pakub lisaks istumisele ka võimalusi muudeks tegevusteks. Linnamööbel võib hõlmata mänguväljaku elemente või olla üs suur mänguväljak (sh ei tasu unustada, et ka suurematele-vanematele inimestele tegelikult meeldib mängulisus). Pink ei pea olema vaid pink! Lisaks võib linnamööbel pakkuda kaetud ruumi, varjulisemaid omaetteolemise kohti, seltskondadega ajaveetmise võimalusi, esinemispaiku, liikumisrõõmu ja puhkehetki. Samuti

¹⁶ <https://www.pinterest.com/pin/333688653639530214/>

¹⁷

https://www.npr.org/sections/parallels/2014/11/17/364136732/in-a-dutch-town-a-glowing-bike-path-inspired-by-van-gogh?sc=17&f=1001&utm_source=iosnewsapp&utm_medium=Email&utm_campaign=app&t=1576425724393

võib kunst olla osa ruumikujundusest - nt skulptuur, mida saab lisaks vaatamisele ka päriselt kasutada.

Pink-lillekonteiner¹⁸

¹⁸ <http://www.darbylanefurniture.com/urban-furniture-for-a-modern-look/>

Ruumiline vorm istumiseks, lamamiseks, varjualuseks¹⁹

¹⁹ <https://www.contemporist.com/please-be-seated-london/>

Kas lisaks linnamööblile võiks piirialal olla ka mõni muu element, mis meie riiki tutvustab ja kutsub ennast koos sellega pildistama? Millised on Eesti sümbolid ja kas neid saaks piiri tähistamisel kuidagi ära kasutada? Kas ja kuidas anda juba piiripunktis turistidele märku, millisesse riiki nad sisenevad? Millised on piirid teiste riikide vahel, uuri nt <https://en.wikipedia.org/wiki/Border> ja https://en.wikipedia.org/wiki/Border_art

Viimane piirimarkeering, mis on ka mitmeid kordi meedias kajastatud, on Saaremaal Õ- ja Ö-tähe piir.

Õ ja Ö piir Saaremaal. Foto: Irina Mägi, allikas Delfi²⁰

Kus täpselt
jookseb
Eesti ja Läti
piir?

20

<https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/fotod-vagikaikavedu-leidis-viimaks-lopu-saaremaale-kerkis-o-ja-o-piiri-tahistav-mark?id=91825205>

KONTROLLKÜSIMUSED

Enne projekti kallale asumist ja ruumiliste lahenduste väljamõtlemist tasub korraks aeg maha võtta ja vaadata, kas on olemas vastused järgmistele küsimustele:

- Kus asuvad eri ilmakaared? Kuidas liigub päike?
- Millised hooned ja asutused paiknevad Ikla piirialal ja selle läheduses?
- Milliseid tegevusi praegu Ikla piirialal teha saab? Millest on puudus? Mida tahaksid teha teistsugused ja võimalikult erinevad inimesed? Mida on nende tegevuste jaoks vaja lisada?
- Kes ruumi kasutavad?
- Kas tegevus- ja olemisruumi saavad mugavalt kasutada ka erivajadustega inimesed?
- Kuidas teha nii, et ruum oleks kutsuv?
- Mis võiks olla haljastuse eesmärk (puude vari, muruplats, lillepeenar, söödavate taimede aed, ronitaimedega varjestus, pöösaste või kõrrelistega piiride tähistamine jne)?
- Milline on linnamööbel? Kuidas valgustada ruumi pimedal ajal? Mis on valgustuse eesmärk - turvalisus, tähelepanu tõmbamine, meeleolu loomine?

NB! [Maastikuarhitektuuri](#) ja [tänavaruumi](#) elemente võib vaadata juurde ka eelmiste aastate juhenditest.

SOOJENDUSÜLESANDED

Inspiratsiooni saab ka [Uuri ruumi!](#) kodulehelt, kust leiab erinevaid harjutusi, mis õpetavad ruumi märkama, teistmoodi kasutama ja ruumiliselt mõtlema. Sarnaselt eelmise aastaga sobib alati ruumiteemade sissejuhatuseks, käe- ja tähelepanelikkuse harjutuseks tajukaardi joonistamine.

Minu kodukoha “värav”

Milline on sinu kodulinna/linnaosa/koduküla/asula/ värav ehk sissesõit? Kas see on mingil erilisel viisil tähistatud? Kui saaksid ise luua oma kodupaiga värava, siis milline see oleks? Uuri oma kodukoha sümboleid ja nime tähendust ning paku välja kavand - võid kasutada erinevaid tehnikaid. Vajadusel võid otsida inspiratsiooni internetist nt *Google Maps*ist erinevaid kohti “küllastades”. Mõtle sellele, kuidas saaksid teha oma kodukoha “värava” kutsuvaks ja meeldejäävaks. Miks valisid just sellise “värava”? Ülesanne õpetab analüüsima ja põhjendama ning annab võimaluse proovida piiriala ülesannet väiksemas ja tuttavamas skaalas.

Reklaam Eestile

Kujuta ette, et peaksid Eestit reklaamima oma sõbrale välismaalt. Kuidas seda teeksid? Millisena kirjeldaksid oma kodumaad? Pane kirja 5-10 lausest koosnev tekst. Seejärel jooni alla kirjeldatud põhiomadused ja ürita need siduda mõne sümboli, tähise vms - skitseeri need ja lase pinginaabril või kaaslasel ära arvata, millised on sinu esitletud mõtted. Ülesanne õpetab märkama ja kirjeldama ruumi ning leidma seoseid. Sama ülesannet saab teha ka kodukoha põhiselt, kui see tundub õpilastele olevat ruumiliselt paremini tajutav.

Kaardiülesanne

Maa-ameti kaardirakenduses²¹ on võimalik tutvuda erinevate kaardikihtidega. Vali kaardirakenduses võistlusala ja uuri, kuidas see erinevatel kaardikihtidel esitatud on. Millised rõhuasetused erinevatel kihtidel silma jäävad? Uuri ka ajaloolisi kaarte²². Mis on hea kaardi olulised osad? Sama ülesannet saab teha ka kodukoha põhiselt, kui see tundub õpilastele olevat ruumiliselt paremini tajutav.

²¹ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>

²² <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/ajalooline>